

MASOFAVIY TA'LIM SHAROITIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNING AXBOROT KOMPETENTLILIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

IRGASHEVA RA'NO SHUXRATOVNA

Qarshi shahar 31-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada masofaviy ta'lim sharoitida bo'lajak pedagoglarning axborot kompetentligini rivojlantirish masalasi pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Axborotni izlash, saralash, tekshirish, qayta ishlash va ta'lim maqsadida qo'llash ko'nikmalari zamonaviy pedagog kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida yoritiladi. Masofaviy ta'limning interaktiv, moslashuvchan va mustaqil faoliyatga yo'naltirilgan imkoniyatlaridan foydalanish, raqamli ta'lim resurslarini didaktik maqsadga muvofiq tanlash, talabaning axborot faoliyatini bosqichma-bosqich tashkil etish hamda refleksiv baholashni yo'lga qo'yish axborot kompetentligini rivojlantirishning asosiy pedagogik shartlari sifatida asoslanadi. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarda axborot xavfsizligi, akademik halollik va raqamli etikaga oid mas'uliyatni shakllantirish zarurati ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, bo'lajak pedagog, axborot kompetentligi, raqamli kompetensiya, axborot savodxonligi, elektron resurs, mustaqil ta'lim, akademik halollik.

Аннотация. В статье рассматривается проблема развития информационной компетентности будущих педагогов в условиях дистанционного обучения. Умения поиска, отбора, проверки, обработки и педагогически целесообразного использования информации раскрываются как важная составляющая профессиональной компетентности современного учителя. Обосновываются педагогические условия развития информационной компетентности: использование интерактивного и

гибкого потенциала дистанционного обучения, дидактически обоснованный выбор цифровых образовательных ресурсов, поэтапная организация информационной деятельности обучающихся и рефлексивное оценивание. Особое внимание уделяется формированию ответственности в вопросах информационной безопасности, академической добросовестности и цифровой этики.

Ключевые слова: дистанционное обучение, будущий педагог, информационная компетентность, цифровая компетентность, информационная грамотность, электронные ресурсы, самостоятельное обучение, академическая добросовестность.

KIRISH

Raqamli transformatsiya ta'lim mazmuni, shakli va metodlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi pedagog faqat tayyor bilimni yetkazuvchi emas, balki turli axborot oqimlari bilan ishlaydigan, ishonchli manbani ajrata oladigan, raqamli resurslarni o'quv vazifalariga moslashtiradigan va ta'lim oluvchilarda ham shunday ko'nikmalarni shakllantiradigan mutaxassis bo'lishi zarur. Shu sababli bo'lajak pedagoglarning axborot kompetentligini rivojlantirish pedagogik ta'limning ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya va ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish, masofaviy ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, onlayn, aralash va teskari sinf kabi texnologiyalardan foydalanish vazifalari belgilangan. Bu vazifalar pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida axborot bilan ishlash kompetensiyalarini tizimli rivojlantirishni taqozo etadi.

Axborot kompetentligi deganda shaxsning axborotga bo'lgan ehtiyojni anglash, zarur ma'lumotni topish, uning ishonchliligini baholash, qayta ishlash, saqlash, taqdim etish va muayyan vazifani hal qilishda qonuniy hamda etik me'yorlarga rioya qilgan holda foydalanish qobiliyati tushuniladi. Bo'lajak pedagog uchun mazkur kompetentlik kasbiy faoliyatning barcha bosqichlarida –

darsga tayyorgarlik ko'rishdan tortib o'quvchi natijalarini tahlil qilishgacha – zarurdir.

ASOSIY QISM

Masofaviy ta'lim axborot kompetentligini rivojlantirish uchun tabiiy raqamli muhit yaratadi. Talaba ta'lim platformasiga kiradi, elektron topshiriqni oladi, ma'lumot qidiradi, turli formatdagi resurslarni solishtiradi, natijani elektron shaklda taqdim etadi va o'qituvchi hamda guruhdoshlaridan qayta aloqa oladi. Bunday jarayon axborot bilan ishlashning amaliy siklini yuzaga keltiradi. Ammo texnologik vositaning o'zi kompetentlikni avtomatik ravishda shakllantirmaydi. Buning uchun maqsadli pedagogik dizayn zarur.

Birinchi pedagogik shart – axborot faoliyatining bosqichma-bosqich tashkil etilishidir. Dastlab talabalarga aniq manbalar va qidiruv kalit so'zlari beriladi, keyinchalik manba tanlash erkinligi kengaytiriladi. Keyingi bosqichda esa talabalar bir masala bo'yicha bir nechta manbani topib, ularning muallifi, nashr sanasi, dalillari, havolalari va xolisligini baholaydi. Natijada oddiy qidiruv ko'nikmasi tanqidiy axborot tahliliga aylanadi.

Ikkinchi shart – raqamli resurslarning didaktik maqsadga muvofiq tanlanishidir. Videodars, podkast, elektron darslik, ilmiy maqola, infografika yoki virtual simulyatsiya faqat shaklan zamonaviy bo'lgani uchun emas, balki o'quv maqsadiga xizmat qilgani uchun qo'llanishi kerak. Masalan, tushunchani izohlashda qisqa videodan, murakkab muammoni tahlil qilishda maqola va statistik ma'lumotlardan, hamkorlikda bilim yaratishda esa umumiy elektron hujjatlardan foydalanish samarali bo'ladi.

Uchinchi shart – topshiriqlarning muammoli va amaliy xarakterga ega bo'lishidir. Bo'lajak pedagogga 'mavzu bo'yicha ma'lumot toping' deyishdan ko'ra, 'uchta turli manbadan olingan ma'lumotlarni taqqoslang, ishonchlilik mezonlarini ko'rsating va maktab darsida foydalanish uchun eng maqbulini asoslab bering' kabi topshiriq berish ko'proq natija beradi. Bunda talaba

axborotni nafaqat topadi, balki baholaydi, tanlaydi va pedagogik kontekstga moslashtiradi.

To'rtinchi shart – doimiy refleksiya va qayta aloqadir. Masofaviy platformalarda qisqa testlar, elektron portfolio, o'zini o'zi baholash varaqalari, o'zaro baholash va o'qituvchi fikri orqali talaba o'z axborot faoliyatidagi kuchli va zaif jihatlarni anglaydi. Refleksiya 'qaysi manbadan foydalandim?', 'nega bu manbaga ishondim?', 'ma'lumotni qay tarzda qayta ishladim?', 'mualliflik huquqiga rioya qildimmi?' kabi savollar asosida tashkil etilishi mumkin.

Beshinchi shart – akademik halollik va axborot xavfsizligini axborot kompetentligining ajralmas qismi sifatida o'rgatishdir. Raqamli muhitda nusxa ko'chirish, manbasiz iqtibos keltirish, sun'iy intellekt vositalaridan mas'uliyatsiz foydalanish, shaxsiy ma'lumotni oshkor qilish yoki tekshirilmagan axborotni tarqatish xavfi mavjud. Shu bois bo'lajak pedagogga bibliografik havola berish, plagiatning oldini olish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, parol xavfsizligi va raqamli muloqot etikasini amaliy vazifalar orqali singdirish maqsadga muvofiq.

Axborot kompetentligini rivojlantirish jarayonida o'qituvchi fasilitator vazifasini bajaradi. U barcha javobni tayyor bermaydi, balki to'g'ri savol qo'yadi, qidiruv strategiyasini ko'rsatadi, manbalarni solishtirish mezonlarini taklif etadi va talabaning mustaqil qaroriga metodik yordam beradi. Bunday yondashuv masofaviy ta'limdagi mustaqillikni nazoratsizlikka emas, pedagogik boshqariladigan mustaqil faoliyatga aylantiradi.

Axborot kompetentligini baholash ham faqat texnik ko'nikmalar bilan cheklanmasligi lozim. Baholash mezonlariga axborot ehtiyojini aniqlash, qidiruv strategiyasini tuzish, manbani tanqidiy tekshirish, axborotni qayta ishlash, natijani tushunarli taqdim etish, mualliflik huquqiga rioya qilish va raqamli vositadan maqsadga muvofiq foydalanish kabi indikatorlarni kiritish mumkin. Bunday kompleks baholash talabaning real kasbiy tayyorgarligini ko'rsatadi.

XULOSA

Masofaviy ta'lim bo'lajak pedagoglarning axborot kompetentligini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi, biroq natijadorlik texnologiyaga emas, uni qanday pedagogik tashkil etishga bog'liq. Axborot faoliyatini bosqichma-bosqich murakkablashtirish, ishonchli raqamli resurslarni didaktik maqsadga muvofiq tanlash, muammoli topshiriqlardan foydalanish, refleksiv baholashni yo'lga qo'yish hamda akademik halollik va axborot xavfsizligini ta'lim mazmuniga integratsiya qilish zarur. Shu shartlar ta'minlanganda bo'lajak pedagog raqamli muhitda mustaqil, tanqidiy va mas'uliyatli faoliyat yurita oladigan mutaxassis sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni. 'O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida'. Lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. 'Raqamli O'zbekiston – 2030' strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz.
3. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
4. Bates, A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: BCcampus, 2019.
5. Anderson, T. (Ed.). The Theory and Practice of Online Learning. Athabasca University Press, 2008.
6. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines. Paris: UNESCO, 2013.